

Gaasetårnet

Af Emanuel Henningsen,

Tæt udenfor Vordingborg ligger der paa en Bakke et ældgammelt Tårn, Gaasetårnet, snart den sidste Levning af det gamle, bekjendte Vordingborg Slot, der har givet Byen sit Navn.

Her var i Valdemarernes Tid de danske Kongers almindeligste Opholdssted, her fra udgik deres berømmelige Tog til Venden, her lukkede første og anden Valdemar deres Øjne i Dødens Blund. Det antoges, at Slottet fra først af blev opført af Valdemar Sejr og Atterdag, og navnlig skylder Gaasetårnet denne sidste sin Oprindelse.

Slottet var bygget i en Cirkel og omgaves af en massiv, firkantet Ringmur af brændte Sten, uden for den var der en Grav, af hvilken der endnu tydelig ses Spor. Ringmuren og de andre af Slottets Bygningsværker ere for længst sunkne i Grus; kun faa Rester der stadig gnaves af Tidens Tand, staa endnu tilbage. Men over Ruinerne troner det 80 Fod høje Gaasetårn med sine ved Grunden fem Alen tykke Rødstensmure, med sine otte Stokværk, skuende vidt ud over Land og Sø, rugende over sine et halvt Aartusind gamle Minder. Kunde dets brunrøde Munkestene tale, hvad vilde det da ikke have at fortælle den undrende Nutid om hin fjerne Fortid, da harniskklædte Riddere med klirrende Guldsporer vandrede over Slotspladsen, medens Tvillingbrødrene, Axel og Esbern, sad i Lønkammeret hos deres kongelige Ven og raadslog om Rigets Vel og Ve?

Hvad vilde det da ikke kunne fortælle om hine Tider, da Jagthornene gjaldede, da Valdemar Atterdag med Falken i sin Haand sprængte ud over den dundrende Vindebro, efterfulgt af sine Mænd og de halsende Hunde, medens en uselig Fange sad sukkende oppe bag Tårnfængslets Gitter? Naar man staa der oppe i Tårnets øverste Stokværk og skuer ud over den bølgende Sø, over de udstrakte Skove, da er det, som om de gamle Mure virkelig

faa Røster, da er det, som om man i Billed efter Billed saa den hele brogede Tidsalder med al dens Poesi drage forbi.

Nede i Gaarden foran Slotstrappen staar der en hvid, opsadlet Hingst, den stamper og puster, og Staldsvenden har Møje med at styre den til Rette. Da spidser den med et sine Øren, den lader høre en glad Vrinsken; thi inde fra Forhallens Stenslisker lyder den kongelige Herres faste klirrende Trin. Og ud paa Trappen træder dens Herre, Manden med det fine, kloge Ansigt, bag hvis brede Pande der boer Kløgt og Snille. Hans ellers saa skarpe Øje er tilsløret og drømmende, og, sættende den venstre Fod i Stigbøjlen, bliver han staaende i dybe Tanker. Hoffolkene staae tavse og ubevægelige bag ved ham, og lige saa ubevægelig staar den kongelige Ganger; det er, som var den mejslet i Sten. Da aabnes Ormetaarnets tunge jernbeslagne Dør, en dødsdømt Mand føres ud for at vandre sin sidste Gang til Retterstedets Blok; Dødsangst og Rædsel taler ud af hans vilde, urolige Blik, og da han føres forbi Kongen, kaster han sig paa Jorden og hæver de lænkede Hænder:

"Naade, Naade, Herre Konge!"

Kongen ser op, vakt af sit Drømmeri; et underligt Smil lejrer sig om hans Mund og han siger:

"Kan Du skaffe mig at vide, hvad Tanke det var, der nu gik mig af Minde, og om det vil ske, saa skal du blive fri".

Den dødsdømtes lænker fjernes og den Manden rejser sig og vandrer ud i Verden for at raadspørge vise Mænd; men ingen kan give ham Besked. En Aftenstund kommer han til Bovbjerg, hin stejle Klint ude ved Vesterhavet, og banker paa med sin hvide Stav, indtil Bjergmanden kommer ud:

"Kongens Tanke kjender jeg ej", siger han, *"men jeg har en Oldefar i Davbjerg-Daas; det er en gammel fremsynet Mand; gaa Du der hen".*

Saa styrer Manden ad Davbjerg til; men Bjergmanden der, ved heller ingen Ting:

"Men i Rødsten paa Fur har jeg en Tipoldefa'er; kan han ikke vide Kongens Tanke, saa ved Ingen den".

Ved Midnatstid banker Manden paa ved Hulen, og der kommer en gammel udlevet Pusling frem, hans Skæg er saa stort, at han staar og træder paa det.

"Ja, jeg kunde vel hjælpe", siger han, *"men saa skal Du først sige mig tre Sandheder".* Manden tænker sig lidt om og svarer:

"Meget har jeg rejst, og vidt er jeg faret; men aldrig har jeg set et saa fast et Hus, som Dit er".

"Ja, det kan jeg tro, for det er hulet af en Sten".

"Meget har jeg rejst, og vidt er jeg faret; men aldrig har jeg set saa meget Guld og Sølv paa en Plet".

"Det er muligt det; men saa videre!"

"Meget har jeg rejst, og vidt har jeg faret; men aldrig har jeg set en lille Mand med saa stort et Skæg".

"Ja", siger Puslingen, *"saa vil jeg også sige Dig, hvad Kongen tænkte paa, og det var: om han kunde faa Danmark, Norge og Sverrig smedede sammen; men det skal ikke han, det skal hans Datter".*

Da vandrer Manden glad tilbage, og kongen skænker den Dødsdømte Liv og Fred.

Det er en sludfuld Regnvejrsdag. Slotsgaarden er en eneste Pøl, og derude staar et Gesantskab, udsendt af det mægtige Hanseforbund for at underhandle med den danske Konge. Deres pragtfulde Klæder gjennemblødes af Regnen, deres Kravestøvler synke dybt ned i Mudderet, og deres Ansigter udtrykte Vrede og Ærgrelse over, at de ikke blive kaldt op til Kongen. Da træder denne ud paa Trappen med et spottende Smil paa sit Aasyn, og Gesanterne falde paa Knæ dybt ned i Mudderet, saa byder Skik og Brug; men Kongen ler. Kort Tid efter modtager han paa en Gang 77 Krigserklæringer fra de forenede Hansestæder. Hans Læbe kruser sig haanlig, og han siger med drøjt Skjælm paa Plattysk:

Söven und söventig Hense;
söven und söventig Gense;
bieter mich nich die Gense.
So frag ich nich én Schit na die Hense.

Men ved Paasketid derefter nødes han til at gaa ombord paa et Skib med alle sine Skatte og sætte Syd ad Tyskland til. Fire Aar vandrer han om dernede, halvt som en landflygtig Mand, thi den jyske Adel har gjort Oprør, og Hansestædernes Flaade hærger paa Danmarks Kyster.

Uden for Slottets stærke Mure ligger den Fjendtlige Hær; men Slotshøvedsmanden, Hr. Vicko Moltke forsvarer det mandeligt. Han lader Vindebroen gaa ned i Nattens Mulm, fører sin Besætning ud til Fjendens Lejr, slaar løs paa de søvndrukne Lybekkere og vender tilbage med mange Fanger. De lybske Hærførere sende ham Bud og betinge sig Fangernes Frihed imod at de saa hæve Belejringen. Det bliver dem tilstaaet; men da de faa Undsætning, bryde de deres Ord. Kort efter indbyder Hr. Vicko dem til at møde paa Slottet til at modtage dets Nøgler, som han agter at overrække dem. Lybækkerne kommer og faa ogsaa Nøglerne i Hænde; men da raaber den listige Høvedsmand:

"Nu har jeg holdt mit Ord, men I ikke eders!"

Dermed lader han dem gribe og kaste i Taarnets Fangehuller, hvorfra de først vandrer ud, da Freden slutes. Efter fire Aars Landflygtighed vender Kongen atter tilbage og griber paany Tøjlerne med sine stærke, snilde Hænder. Han er den eneste danske Konge, som kunde forlade sit Rige og dog ikke miste det . . .

Mangfoldige er de Sagn og gamle Minder, som knytte sig til Gaasetaarnet og dets Omgivelser, og i de fleste af dem er Valdemar Atterdag eller Valdemar den Onde, som Almuen kaldte ham, den handlende Helt. Gjennem Folkevisen klinger Sagnet om Tovelille, os vemodigt i Møde. Tovelille eller Duellil – fortæller Sagnet – fulgte Kongen ind fra Tyskland. Han skjulte hende først på Hjortholm, hvis Spor endnu findes i Mosen ved Frederiksdal, hvor Furesøen har sit Udløb, her fra flyttede han hende til Gurre i Nordsjælland, hvis Ruiner endnu ses ved Søen af samme Navn. Her laa det lønlige skjult i de dejlige Skove, og her hen ilede Kongen, naar han træt af Kronens tunge Vægt for en kort

Stund søgte Hvile og Ro. Her vandrede han med sin lille Due i den stille Sommeraften langs Skovsøens sivkransede Bred, hvorom Bøgen strakte sin hvælvede Krone, her klang hans Jagthorn ved Vintertid lydt gennem de stille Skove, medens Hjort og Hind i vild Flugt sprang hen mellem Busk og Krat; her fandt hans Hjerte Fred, og hans Tanker Hvile. Hvor levende afmaler ikke Digteren hans glødende Længsel efter den Elskede, medens han paa sin fodrappe Ganger rider op "Gjennem Moser og dunkle Dale":

Mig tykkes alt fra min høje Hest
at høre min Due kurre;
o, dejligste! Snart er jeg din Gæst
i Din Rede, det grønne Gurre.
Alt som jeg farer i Skovene frem,
gennem Moser og dunkle Dale,
synes mig høre omkring Dit Hjem
de fløjtende Nattergale.

Nu dæmrer Dag, de Fugle smaa
alt vaagne i Krattets Bure;
klart spejlende sig i Søens Blaa
jeg skimter de røde Mure.
Mig tykkes alt fra min høje Hest
at høre min Due kurre.
O, dejligste! snart er jeg Din Gæst
i Din Rede, det grønne Gurre.

Folkevisen fortæller videre, at Dronningen i sin Skinsyge lod Tovelille indespærre i Badestuen, i hvis Hede, kvælende luft hun ynkelig maatte dø. Kongen sørgede inderlig over hendes Død og førte i lang Tid hendes Lig, indesluttet i en pragtfuld Kiste, med sig, hvor han saa rejste.

Tovelilles Moder skal nemlig have bundet en Amulet om Datterens Hals, og Amulettens hemmelige Trolddom bandt Kongens Hjerte. En Hofmand opdagede senere Amulletten og stak den til sig, og fra det Øjeblik faldt Kongens Kjærlighed paa ham, indtil han, kjed deraf, kastede Amulletten i en Sø ved Vordingborg. Fra den Stund blev Vordingborg Kongens Hjerte dyrebart.

"Vilde Vorherre evig unde mig Vordingborg og Gurre, da skulle jeg ikke misunde ham Himmerig", lægger Sagnet ham i Munden.

Hans Dronning, Fru Helvig, blev ham tilsidst saa forhadet, at han lod hende holde fangen paa Søborg Slot i samfulde 23 Aar. To Aar efter Tovelilles Død – fortæller et andet Sagn – var Kongen en Gang paa Jagt i Skovene om Søborg. Da saa han mellem Træerne en Tærne i grønne Klæder, og det syntes ham, at det var Tovelille, der opstanden og forynget viste sig for ham. Opfyldt af en heftig Lidenskab svor han, at hun skulde blive hans; men Tærnen tyede angstful til den fangne Dronning og bad hende med Taarer om Hjælp og Frelse.

Dronningen iførte sig nu Tærnens Dragt, og ukjendt hvilede hun derefter i Nattens Mørke paa Søborg i Kongens Arme. Næste Aar fødte hun deres yngste Datter, Margrethe, den, der skulle gjøre Kongens Tanke, om de nordiske Rigers Forening til Virkelighed.

Kong Valdemar var ikke elsket af det menige Folk, som ikke havde Øjet aabent for, at han i Virkeligheden var Danmarks Frelser i nødens Stund. Hvad Almuen mindst kunde tilgive ham, var hans lidenskabelige Lyst til Jagten, under hvilken deres Ejendomme maatte lide. Derfor har Sagnet ogsaa dømt ham til fredløs at jage i Natten gennem Nordsjællands Skove, ridende paa sin hvide Hest og efterfulgt af sorte Jagthunde med flammende Tunger. Ogsaa i Gaasetaarnet spøger hans urolige, fredløse Aand, og mangen Bondemand ved at fortælle om, hvorledes Svende og Tærner i gammeldags Dragter af og til færdes der oppe i Taarnet, redende Sengen til deres Herre, at han kunde hvile sig naar han træt vender tilbage fra Jagten.

Medens alle disse Syner og Minder ere gledne os forbi, har Solen sendt os sit sidste Glimt, før den forsvinder bag Skovene i Vest. Vi kaste endnu et Blik fra Taarnets Tinde ud over Sjællands dejlige, skovklædte Kyser, over Falster, Lolland og Sundene mellem Øerne, hvor Skibene gyngede for fulde Sejl, endnu et Blik ned over de sunkne Mure, der omslynges af Hyldetræer, Humleranker, vilde Roser, ned over de blomstrende Frugthaver, som ere anlagte langs ad Voldbakkens Skraaning, saa stige vi atter ned ad de stejle Trapper med en Taknemmelig Følelse mod den, der i Aarhundredets Begyndelse fik den smukke Tanke, at skænke Taarnet til Kongen, hvorved en af Danmarks minderigeste Levninger fra Middelalderen blev bevaret mod Vandalismens ødelæggende Haand

* * * * *

Fortællingen er i "Husvennen" tilføjet tre bemærkninger:

1. Benyttede Kilder: Traps "Statistisk-Topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark. Hammerichs "Danmark i Valdemarrernes Tid". Thiles "Folkesagn".
2. Nyere Historieskrivning har paavist, at Sagnet om Tovelille maa henlægges til Valdemar den 1stes Tid, og at denne Konge og Valdemar Atterdag ere blevne forvexlede med hinanden.
3. Chr. Winther.

Dertil er der yderligere at tilføje:

- Billedet allerøverst oppe ledsager ogsaa fortællingen i ugebladet "Husvennen", og er hentet og scannet fra ugebladet, som er privateje.
- Det tyske citat: "Söven und söventig Hense", som kongen svarer på plattysk, betyder forenklet på dansk: at de 77 krigserklæringer fra Hansestederne bekymrer kongen mindre end 77 skræppende gæs.
- Navnet "Chr. Winther", nummer 3 bemærkning herover, hentyder til, at det er Christian Winther som har skrevet digtet som indeholder linjen: "Mig tykkes alt fra min høje Hest". Det er den første linje i det første vers i digtet "Kong Volmer paa Reisen", som er fra digtsamlingen "Nye Digte", som blev udgivet af Reitzels Forlag i København i 1851.